

Sven-Olof Lodin

Det nya 3:12-förslaget och dess motiv

1 Inledning

De s.k. 3:12-reglerna med särregler för beskattningen av fåmansföretagsägare utgör förmodligen vårt skattesystems mest omdiskuterade inslag och har väckt starka känslor i företagarleden. Reglerna har också varit föremål för en rad ändringar och ändringsförsök under sin tillvaro. I januari i år har det senaste förslaget till reformering av 3:12-reglerna framlagts av Arbetsgruppen för reformering av fåmansföretagarbeskattningen (i fortsättningen kallad 3:12-arbetsgruppen eller endast Arbetsgruppen) i rapporten *Reformerad ägarbeskattning – effektivitet, prevention, legitimitet*. Arbetsgruppen, i vilken förutom författaren till denna uppsats, förre chefekonomen Per-Olof Edin och generaldirektören Ingemar Hansson har ingått, tillsattes av finansminister Bosse Ringholm i slutet av maj 2004 och har haft att snabbutreda och föreslå reformer i fåmansföretagsbeskattningen inom en statsfinansiell ram på en miljard kr. Arbetsgruppen överlämnade sin rapport till den nye finansministern Per Nuder den 26 januari i år. Vi tre utredare har förutom detta arbete det gemensamt att vi på olika sätt var med och utformade de första 3:12-reglerna inom ramen för den stora skattereformen 1991. Därmed har vi också känt ett extra ansvar inför vårt nya uppdrag 15 år senare.

Genom 1991 års skattereform och införandet av det duala skattesystemet skapades en spänning genom skillnaden i skattebelastningen på arbetsinkomster och kapitalinkomster. Den lägre nominella beskattningen av kapitalinkomster, som har många och viktiga fördelar, medför i fåmansföretagssektorn risk för omvandling av inkomster som egentligen är arbetsinkomster till lägre beskattade utdelningsinkomster och kapitalvinster. Det balanserande motpartsförhållande som normalt råder mellan ett företag och dess arbetstagare gäller inte mellan ett företag och dess ägare som anställd. Problemet förvärras av att fåmansföretagsgruppen är utomordentligt heterogen. Där ryms allt från rena försörjningsföretag, där ägaren endast satt sitt eget arbete på bolag med ägaren som enda anställd, till stora industriföretag med hundratals och i några fall tusentals anställda. Där finns tjänsteföretag med små kapitalbehov och kapital tunga industriföretag, liksom företag med konstant inkomstflöde och andra med långa uppbyggnadstider, kanske utan någon inkomst under sin existens förrän de avyttras. Denna variation gör att det varit svårt att finna de rätta lösningarna på främst behovet av prevention mot omvandling av arbetsinkomst till kapitalinkomst, som passar alla företagstyper och som sammanfaller med skattelagstiftningens allmänna målsättning om rättvisa i beskattningen.

1.1 Uppdraget

I finansministerns uppdrag till Arbetsgruppen framhölls att olika alternativ till skattelättnader för fåmansföretagarna framkommit bl.a. genom 3:12-utredningens förslag och i tillväxtsamtalen med näringslivet under 2004. Åt Arbetsgruppen

uppdrogs att genomföra en fördjupad prövning av hur den fortsatta reformeringen av 3:12-reglerna bör ske.

Som allmän utgångspunkt gällde att undersöka och lämna förslag till sådana förändringar av 3:12-reglerna som kan öka den skattemässiga likformigheten i behandlingen av olika inkomster och som kan förbättra den skattemässiga behandlingen av riskfyllda investeringar. Särskilt angavs en utvidgning av takregeln och införandet av en undantagsregel att inte tillämpa 3:12-reglerna för större företag vara av särskilt intresse. Däremot avvisade direktivet explicit den s.k. BEK-modellen. Därutöver ingick i uppdraget att särskilt pröva lättnadsreglerna och nivån på klyvningsräntan.

Arbetsgruppen gavs en kostnadsram på en miljard kronor vari ingick den statsfinansiella kostnaden för den höjning av klyvnings- och uppräkningsräntan som införts från år 2004. Om kostnaderna för föreslagna åtgärder skulle överstiga den anslagna ramen måste finansiering föreslås genom förändrade skatteregler för företag och/eller deras finansiärer.

1.2 Arbetsgruppens överväganden

Den radikala och enkla lösningen på 3:12-problemen är naturligtvis att avskaffa den progressiva statliga inkomstskatten eller att införa ett tak på socialavgifterna vid 7,5 basbelopp, eftersom inga ytterligare förmåner erhålls på löner över detta belopp. Då skulle skillnaden mellan löne- och kapitalinkomstbeskattningen bli så liten att några starka skäl att behålla 3:12-reglerna knappast skulle finnas. En sådan skatteutveckling förefaller i vart fall inte vara aktuell inom en överskådlig framtid. Men inte ens då är det säkert att 3:12-reglerna skulle kunna avskaffas. Trycket nedåt på nivån för kapitalbeskattningen inom EU är nämligen betydande. I förlängningen av det nu gällande mycket begränsade sparandedirektivet ligger en mer harmoniserad kapitalinkomstbeskattning med gemensam skattesats inom EU. En sådan skattesats kommer förmodligen snarare ligga under än över 20 procent och då finns spänningen mellan arbetsinkomst- och kapitalinkomstbeskattningen kvar.

I vårt uppdrag ingick att öka den skattemässiga likformigheten i behandlingen av företagsinkomsterna. För att det skall vara möjligt måste 3:12-reglerna ses i ett större sammanhang. Att ge kvalificerade ägare till fåmansföretag skatteregler som är likvärdiga med dem som gäller för ägare till andra bolag är en otydlig målsättning så länge det finns *olika* skattesituationer för ägare till de andra bolagen. Vi ansåg därför att man borde åstadkomma mer rationella, mer likformiga och samhällsekonomiskt effektivare regler för kapitalförsörjningen till alla former av aktiebolag. Som en kompletterande utgångspunkt för våra förslag har alltså gällt att vi ville "jämna ut spelplanen" för gruppen aktiebolag i dess helhet.

Ser man på de skattemässiga villkoren för kapitalförsörjningen till hela gruppen av aktiebolag konstaterade vi att den olikformiga förmögenhetsskatten tillsammans med lättnadsreglerna för onoterade aktier i kombination med 3:12-reglerna innebär betydande olikformigheter som leder till samhällsekonomiska förluster av olika slag. Högst beskattade är A-listenoterade aktier på grund av förmögenhetsbeskattningen och 3:12-aktier i företag med hög lönsamhet. Lägst beskattade är onoterade icke-kvalificerade aktier och 3:12-aktier i lågavkastande företag. Den höga beskattningen av lönsamma 3:12-företag torde vara huvudledningen till att 3:12-reglerna har fått så dåligt rykte. För de lågavkastande företagen ger 3:12-reglerna ägarna möjlighet att omvandla arbetsinkomst till lägre beskattad kapitalinkomst. Vi kunde vidare konstatera att dessa skillnader i skatte-

behandling leder till betydande samhällsekonomiskt ineffektiva allokeringseffekter och till kapitalflykt. Det är mot denna bakgrund vi breddade våra förslag till att även avse ett avskaffande av såväl förmögenhetsskatten som lätttnadsreglerna liksom av den särskilda nedsättningen av socialavgifterna. Nedsättningen av socialavgifterna infördes för att stimulera efterfrågan på arbetskraft men är utformad på ett sådant sätt att ca hälften av den statsfinansiella kostnaden, nära 2,5 miljarder kronor, utgör en ren dödviktskostnad utan möjligheter att påverka arbetskraftsefterfrågan. Det är med andra ord fråga om en sällsynt ineffektiv s.k. skatteutgift. Avskaffandet av lätttnadsreglerna och nedsättningen av socialavgifterna gav oss den finansiering som behövdes för att våra sammantagna förslag skulle rymmas inom en nettokostnad på en miljard kronor för staten.

Det kan naturligtvis diskuteras om avskaffandet av förmögenhetsskatten och nedsättningen av socialavgifterna föll inom vårt uppdrag. Men vi ansåg dels att frågorna hänger väl ihop med vårt uppdrags kärnområde dels att vi i uppdragsbeskrivningen getts möjligheter att lämna förslag utanför den angivna finansiella ramen om vi också anvisade finansiering härför, vilket vi också gjort. För säkerhets skull har vi därför också framlagt ett mer begränsat förslag utan dessa två inslag. Då vi i vårt huvudförslag använt en del av "dödvikten" i kostnaderna för socialavgiftsnedsättningen för att ytterligare förbättra 3:12-företagarnas ställning har vi i vårt begränsade andrahandsförslag tvingats att ta tillbaka dessa förbättringar i huvudförslaget.

När det gäller själva 3:12-reglernas utformning har vår utgångspunkt varit att bibehålla normalavkastningsprincipen, men att låta den få praktiska effekter endast i den utsträckning som krävs för att förhindra omvandling av arbetsinkomster till kapitalinkomster. Vi har dock inte funnit det tekniskt möjligt att införa någon undantagsregel, även om vi lade ner ett omfattande arbete för att finna en tekniskt acceptabel lösning, vilket framgår av bilaga 3 till vår rapport.

När vi med dessa utgångspunkter sökt utforma en normalavkastningsmodell som kan uppfylla preventionsbehovet men ändå uppfattas som legitim bland fåmansföretagarna och undanröja den överbeskattning av de högvastande företagen, som gjort 3:12-reglerna så impopulära, har vi som startpunkt valt att undersöka hur normalavkastningsmodellen borde utformas i ett ex ante-perspektiv – det vill säga vad den förväntade avkastningen i investeringsögonblicket kan antas vara – i ett helt symmetriskt system med full proportionalitet, det vill säga ett system där positiv och negativ avkastning behandlas helt lika och ger symmetriska effekter. Det innebär bland annat att förluster skall ge lika stor skatteminskning – i extremfallet i form av skatteåterbäring – som en vinst medför skatteökning. I ett sådant system finns det knappast någon anledning att utgå från en högre normalavkastningsnivå inom fåmansföretagssektorn än för andra typer av investeringar.

Därefter har vi sökt fastställa i vilka avseenden vårt skattesystem i praktiken avviker från denna norm och vilka justeringar i normalavkastningsmodellen som det bör föranleda. Då kan först konstateras att vårt inkomstskattesystem inte beskattar den förväntade inkomsten utan den erhållna inkomsten, det vill säga anlägger ett ex post-synsätt. Medan skatten i ett helt symmetriskt system snarast minskar riskerna ökar vårt existerande skattesystem i praktiken risken genom att skatten på positiv avkastning medför en större inkomstminskning än skattebehandlingen av en negativ avkastning ger skatteminskning. Detta har särskilt gällt de nuvarande 3:12-reglernas utformning. Den uppenbara slutsatsen är att vårt skattesystem avviker väsentligt från den uppställda idealmodellen. Frågan för oss har då varit vilka

instrument som då är lämpligast att använda för att justera för dessa avvikelser, när systemets grunder ändå måste anses givna.

Preventionsbehovet gör att det finns gränser för hur högt klyvningsräntan kan sättas. Arbitrageeffekterna ökar dessutom om även uppräkningsräntan är hög. Detta har lett till att vi genom en sänkning av uppräkningsräntan fått visst utrymme att höja klyvningsräntan men ändå uppnå minskade arbitrageeffekter. I ett femårsperspektiv leder den förändringen till ungefär samma avkastning som nuvarande system men gör långsiktigt arbitrage betydligt mindre lönsamt.

Vi har därför valt lönesummeregeln som huvudinstrument för att justera normalavkastningsmodellen i liberalare riktning för företag med hög lönsamhet. Den enkla utgångspunkten har därvid varit att ju fler anställda ett bolag har desto mindre är risken för att bolaget kan ha bildats i syfte att omvandla egen arbetsinkomst till kapitalinkomst. Samtidigt kan vid stigande antal anställda en allt mindre del av företagsinkomsten anses hänförlig till ägarens egen arbetsinsats. Företagets risknivå stiger också typiskt sett vid fler anställda. Ju större företaget är desto mer påminner företaget villkor om dem som ett marknadsbolag arbetar under. Därför har vi gjort den kapitalbeskattade delen av utdelning och försäljningsvinster betydligt mer beroende av lönesummans storlek. I själva verket har vi förbättrat och "blåst upp" lönesummeregeln så drastiskt att de flesta ägare av företag med ett någorlunda stort antal anställda i praktiken inte kommer att beröras av normalavkastningsmodellens begränsningar av vad som får beskattas som kapitalinkomst. I vissa avseenden innebär vårt förslag en överkompensation jämfört med vad uppnåendet av en neutral beskattning skulle erfordrat – särskilt om man ser till hela gruppen fåmansföretag – som vi dock sett som önskvärd för att undvika den överbeskattning av högavkastande företag som gällande regler medför. Härigenom ökar förhoppningsvis systemets legitimitet.

En annan utgångspunkt har varit att försöka förenkla systemet och särskilt dess tillämpning i största möjliga mån. Det skall dock erkännas att vi inte nått särskilt långt i denna strävan. Men i deklareringshänseende har betydande förenklingar gjorts.

Med dessa utgångspunkter följer då naturligen en del andra justeringar av regelsystemet. Med hänsyn till den höga expertnivån hos Skattenytts läsekrets skall de tekniska förslagen jämförda med gällande rätt endast kortfattat presenteras i närmast tabellarisk form, varefter skälen för viktigare inslag liksom systemets effekter i några betydelsefulla avseenden skall kommenteras närmare.

Det finns genom databasen FRIDA ett gott statistiskt material beträffande såväl fåmansföretagens som deras ägares förhållanden av skattemässigt intresse, som lönesummor, antal anställda, ägarsammansättning, uttags- och vinstnivåer, etc. Det senaste fullständiga materialet, inklusive skattebelastningen, hänför sig dock till inkomståret 2002, vilket medför att materialet inte helt avspeglar aktuella förhållanden, inte heller vad angår inkomst- och uttagsnivåer. För att undvika problem på grund av förändringar i peningvärdesnivå m.m. har vi valt att uttrycka alla belopp i inkomstbasbelopp (ibb), som vi ansett vara ett lämpligare mått vid inkomstbeskattningen, då det avspeglar den allmänna inkomstutvecklingen i samhället, än det hittills oftast använda begreppet prisbasbelopp, som avser konsumentprisutvecklingen. I den mån vi i exemplifieringssyfte har angett explicita belopp har vi av förenklingsskäl utgått från ett ibb på 40.000 kr, vilket ligger över 2002 års ibb men under 2004 års ibb som uppgår till 42.300 kr. Också i denna artikel används den shablonmäsiga ibbnivån 40.000 kr.

2 Våra förslag

A Vårt huvudförslag

1) *Klyvnings- och uppräkningsräntans höjd*

Förslag: klyvningsräntan: statslåneräntan plus 9 procent (vid 5 procent statslåneränta = en klyvningsränta på 14 procent) av omkostnadsbeloppet,

Uppräkningsräntan för sparad utdelningsutrymme: statslåneräntan plus 3 procent (=8 procent).

Gällande rätt: klyvningsräntan: statslåneräntan plus 7 procent (=12 procent) av omkostnadsbeloppet.

Uppräkningsräntan för sparad utdelningsutrymme: samma som klyvningsräntan.

2) *Lönesummeregeln*

Förslag: Hela företagets kontantlönesumma inklusive ägarens egen lön får inräknas i löneunderlaget.

Av löneunderlaget får i gränsbeloppet ingå

a) för lönesumma upp till 60 ibb (=2,4 milj kr): 25 procent av löneunderlaget,

b) för del av lönesumma överstigande 60 ibb (2,4 milj kr): ytterligare 25 procent av överskjutande löneunderlag.

Uppräkningsräntan för sparad gränsbelopp: statslåneräntan plus 3 procent (= 8 procent)

Krav på eget löneuttag: För att få utnyttja lönesummeregeln krävs ett eget löneuttag av företagaren på minst 7 ibb + 5 procent av årets lönesumma, dock högst 15 IBB (ca 600.000 kr). Inom en närståendekrets räcker det med att en av ägarna uppfyller uttagskravet.

Gällande rätt:

Lönesumman, minskad med egen lön och 10 pbb (ca 400.000 kr), får inräknas i löneunderlaget.

Utdelningsbart belopp: statslåneräntan plus 7 procent (= 12 procent) av löneunderlaget

Uppräkningsränta för sparad utdelningsutrymme: statslåneräntan plus 7 procent (=12 procent).

Krav på eget löneuttag: det lägsta av 10 pbb (ca 400.000 kr) eller 120 % av högst avlönad anställds lön. Löneuttaget måste dessutom uppgå till minst 1/50 av erhållen utdelning.

3) *Schablonregeln*

Förslag: För små företag införs ett utdelningsbart schablonbelopp på minst 30.000 kr, sparbart. Ej utdelat belopp ingår i sparad utdelningsbart gränsbelopp.

Gällande rätt: Inget utdelningsbart schablonbelopp tillåtet.

4) *Lättnadsregeln*

Förslag: Regeln om lättnadsbelopp slopas och ersätts med skattesatssänkning inom ramen för gränsbeloppet. Övergångsregel: Uppnått lättnadsbelopp får utnyttjas fem år framåt.

Gällande rätt: Skattefritt lättnadsbelopp medges för utdelning på onoterade aktier med belopp motsvarande 70 procent av statslåneräntan (vid 5 procent statslåneränta = 3,5 procent) på summan av omkostnadsbeloppet och löneunderlaget.

Uppräkningsränta: Sparat lättandsbelopp får uppräknas med 70 % av statslåneräntan (3,5 procent).

5) *Utdelningsskatt för kapitalbeskattad utdelning på kvalificerade aktier*

Förslag: a) för kapitalinkomstbeskattad utdelning på kvalificerade aktier uttas kapitalinkomstskatt 30 procent på 2/3 av kapitalinkomstbeskattat gränsbelopp = 20 procent skattebelastning, som kompensation för bortfallet av lättandsregeln.

Gällande rätt: Kapitalinkomstskatt 30 %

6) *Aktievinstbeskattning av vinst på kvalificerade aktier*

Förslag: kapitalinkomstskatt uttas på samma sätt som för utdelning för sparad gränsbelopp med 20 procent. Däröver full tjänsteinkomstbeskattning av vinsten upp till 100 ibb. Däröver endast 30 procent kapitalinkomstskatt. Vid förlust erhålls avdrag med 2/3 inom fällan och dessutom tillämpas övriga reduktioner enligt existerande allmänna regler.

Gällande rätt: Skatteuttag på sparad utdelningsutrymme 30 procent, därefter 50/50-regeln upp till 200 pbb, däröver endast kapitalinkomstskatt 30 procent. Avdrag för hela förlusten mot vinster inom fällan. Förlust utanför fällan reduceras till 70 procent.

7) *Ingångsregel*

Förslag: Bas för gränsbeloppsberäkning: Omkostnadsbeloppet plus fiktiv tillbakaräkning enligt nya systemet fem år eller kortare tid beroende på innehavstid som om vederbörande varit inom systemet. Dock inget krav på egen lön för användning av lönesummeregeln.

För gamla innehav behålls -92 års regel som grund för alternativ beräkning av ingångsvärdet. Vid kapitalvinstbeskattningen utgår 30 procent skatt på uppräkningsdelen från omkostnadsbeloppet.

Gällande rätt: Enligt övergångsregler för gamla innehav vid senare övergång till kvalificerade aktier gäller omkostnadsbeloppet samt för återinträde p.g.a. upphörande utomståenderegeln gäller tidigare uppnått underlag för beräkning av gränsbelopp

9) *Förmögenhetsskatt*

Förslag: Förmögenhetsskatten slopas.

Gällande rätt: Förmögenhetsskatt utgår på A-listenoterade aktier. De flesta O-listenoterade och alla onoterade aktier är undantagna från förmögenhetsskatt.

10) *Nedsättning av arbetsgivaravgift*

Förslag: Nedsättningen av arbetsgivaravgiften slopas. Egenföretagare föreslås få kompensation härför i annan form.

Gällande rätt: Nedsättning medges med 5 procent av företagets lönesumman med högst 3.090 kr/mån, vilket maximalt utnyttjat ger en nedsättning på 37.080 kr per år.

11) *Regler mot oavsedda skattefördelar*

Förslag:

a) Klarare definition av vad som skall förstås med likartad verksamhet.

b) Likformig behandling av optioner från olika optionsutgivare.

B Vårt begränsade andrahandsförslag,

Avvikelser från huvudförslaget

- 1) Förmögenhetsskatten behålls oförändrad.
- 2) Gällande nedsättning av arbetsgivaravgifter behålls oförändrad.
- 3) Lönesummeregeln
Gällande regel om att 10 pbb (ca 400.000 kr) av lönesumman inte får inräknas i löneunderlaget behålls.
Av löneunderlaget får i årets gränobelopp ingå
 - a) för löneunderlag upp till 60 ibb (= 2,4 milj kr): 20 procent av löneunderlaget,
 - b) för del av löneunderlag överstigande 60 ibb (2,4 milj kr): ytterligare 30 procent av överskjutande löneunderlag.
- 4) Utdelning och kapitalvinst på icke kvalificerade onoterade andelar beskattas endast till $5/6 = 25$ procent skattebelastning, som kompensation för lättnadsregelns slopande.

3 Kommentarer till viktigare punkter i förslaget

3.1 Klyvningsräntan

Klyvningsräntans höjning till statslåneräntan plus 9 procent (14 procent) innebär att aktieägaren får tillgodoräkna sig en beräknad avkastning på satsat kapital på drygt 19 procent före bolagsskatt, vilket innebär en lönsamhetsnivå som långt ifrån alla företag torde uppfylla. Sänkningen av uppräkningsräntan till statslåneräntan plus 3 procent (8 procent) motsvarar en avkastning på nära 14 procent på det fonderade kapitalet efter avdrag för en tänkt bolagsskatt och utdelningsskatt på kapitalet. Kombinationen av höjningen av klyvningsräntan till 14 procent och sänkningen av uppräkningsräntan från 12 till 8 procent minskar den långsiktiga arbitrageeffekten med drygt 20 procent trots att avkastningseffekten i ett femårs-perspektiv är så gott som oförändrad. Ett bidragande skäl för sänkningen av uppräkningsräntan är att en oförändrat hög uppräkningsränta kombinerad med det kraftigt ökade utrymmet för kapitalinkomstbeskattning som den nya lönesummeregeln ger skulle ge en närmast explosionsartad ökning av sparat gränobelopp och därmed det kapitalinkomstbeskattade utdelningsutrymmet.

3.2 Lönesummeregeln

Lönesummeregeln förbättras och utvidgas på flera sätt. För det första ökar löneunderlaget i två hänseenden. Dels får egen lön ingå, dels slopas undantaget av 10 pbb från löneunderlaget. För mindre företag innebär detta en drastisk förbättring. För företag med två eller flera anställda utöver företagaren själv ökar löneunderlaget med ca 400.000 kr plus företagarens egen lön.

Dessutom får ett belopp motsvarande 25 procent av löneunderlaget upp till 60 ibb (ca 2,4 milj kr) och 50 procent på lönesumman däröver ingå i årets gränobelopp och därmed bli föremål för endast kapitalinkomstbeskattning, jämfört med 12 procent av ett mer begränsat löneunderlag i gällande system. Detta innebär att det löneunderlagsbaserade gränobeloppet som ger enbart kapitalinkomstbeskattning för löneunderlag på upp till 2,4 milj kronor mer än fördubblas och däröver mer än fyrdubblas. Syftet med att så mycket som 50 procent av lönesummor över 2,4 miljoner kronor får ingå i gränobeloppet och motsvarande utdelning och aktievinst får bli kapitalinkomstbeskattade är helt enkelt att i praktiken undanta

större företag från 3:12-reglernas restriktiva effekter, under förutsättning att ägarens löneuttag ligger på en skälig nivå. Då saknas skäl att hänföra någon del av utdelningsinkomsten till arbetsinkomst. Att skapa ett särskilt undantagssystem skulle emellertid medfört sådana komplikationer att vi ansåg det vara en bättre lösning att låta företagen vara kvar i systemet dock utan att drabbas av dess skat-tehöjande effekter.

Andelarna 25 respektive 50 procent av löneunderlaget anknyter inte på något sätt till statslåneräntan och skall heller inte ses som något avkastningsanknutet belopp. I stället är de uttryck för dels ett successivt minskat preventionsbehov beträffande omvandling av arbetsinkomst till kapitalinkomst, dels ett uttryck för den ökade riskexponering som typiskt sett följer med tillväxten i antalet anställda.

Värdet av dessa fördelar förstärks ytterligare av att skattebelastningen på utdelning och aktievinster inom ramen för det utökade gränsbeloppet sänks med en tredjedel till 20 procent i samband med avskaffandet av lättnadsbeloppet.

Nedan redovisas hur stor den årliga skattevinsten blir, jämfört med gällande regler, vid uttag som utdelning eller aktievinst (med förlusten av nedsättningen av socialavgiften inräknad) för ägare av mindre företag. Exemplet förutsätter att företagaren uppfyller kravet på eget löneuttag (24.000/mån + 5 % av företagets lönesumma, dock aldrig mer än 600.000 kr) för att få utnyttja lönesummeregeln och utgår från att de anställdas löneläge är ca 20.000/mån. Hur mycket lön en enskild anställd får spelar dock ingen roll; det är företagets totala lönesumma som räknas. Skattevinsten kan utnyttjas omedelbart (om årets vinst räcker till) eller senare vid exempelvis försäljning av företaget.

En anställd (endast företagaren själv)	skattevinst 12.000–16.000 kr
Företagaren + 2 anställda (eller 4 med halva lönen)	skattevinst 28.000–40.000 kr
Företagaren + 4 anställda	skattevinst 34.000–46.000 kr
Företagaren + 8 anställda	skattevinst 78.000–90.000 kr

Det är mot denna bakgrund som den föreslagna skärpningen av kravet på företagarens eget löneuttag skall ses. Med hänsyn till de drastiskt ökade förmåner, som lönesummeregeln ger, kräver preventionshänsynen att något högre krav på eget uttag ställs. I den allmänna debatten efter vårt förslags publicering har man från företagarkåll visat ringa förståelse för denna skärpning. Man har hävdats att företagarna inte har möjlighet att ta ut så höga löner. Mot detta kan sägas att de i så fall oftast heller inte har så höga vinster att de nu eller senare har möjlighet att dra nytta av de förmåner lönesummeregeln ger. I vart fall är det en svår avvägningsfråga på vilken nivå uttagskravet bör läggas. Att nivån ligger högre än den verkliga till dagens system anpassade uttagsnivån är klart. Anmärkningsvärt är att endast 23 procent av företagarna i dagens system utnyttjar lönesummeregeln.

Att kravet på högsta lön har höjts från ca 400.000 kr till drygt 600.000 kr, som uppnås när företaget har ca 25 anställda, beror på att löneläget för oberoende inhyrda företagsledare i företag av denna storlek enligt de visserligen ganska primitiva undersökningar vi låtit göra ligger ungefär på den nivån. Vi anser att företagsledare för att komma i åtnjutande av de betydande fördelar som lönesummeregeln ger bör ta ut en lön som ligger på ungefär marknadsmässig nivå. När det gäller företag med flera ägare innebär vårt förslag en lättnad för företag där ägandet är fördelat på flera personer inom en närstående krets. I de fallen krävs att endast en av ägarna uppfyller löneuttagskravet. I de fall där ägarkretsen inte utgör en närstående krets innebär vårt uttagskrav som avser varje fristående ägare

en klar skärpning. Orsaken är helt enkelt att vi inte kunnat finna en teknisk lösning för särbehandling av denna grupp. Gruppen är vidare alltför liten för att det skall finnas skäl att lätta på de allmänna löneuttagskravet för den som ensam äger sitt företag. Det skall också sägas att fåmansföretagarkretsen är så heterogen att det inte är möjligt att i den typ av generell lagstiftning som 3:12-reglerna utgör, ta hänsyn till alla de problem av speciell karaktär som kan återfinnas i visa branscher. Dessa problem får lösas på annat sätt. Om det exempelvis anses önskvärt att särskilt stödja uppfinnarverksamhet, får ett sådant stöd utgå i annan form än genom utformningen av de allmänna fåmansföretagarreglerna.

För den grupp ägare – oftast av enmansföretag – med låg lönsamhet i sina företag som skulle förlora på borttagandet av nedsättningen av socialavgifterna utan att kunna bli kompenserade genom förbättringen av 3:12-reglerna, kan skäl eventuellt finnas att utforma ett mjukare löneuttagskrav. En modell för att undvika att slopandet av nedsättningen av socialavgifterna leder till förlust för någon skulle kunna vara att konstruera minimikravet för löneuttaget på ungefär följande sätt. För att få utnyttja lönesummeregeln skulle krävas att det egna löneuttaget uppgår till minst 50 procent av lönesumman upp till en total lönesumma på 14 ibb (ca. 560.000 kr). Vid eget löneuttag över 7 ibb ökar löneuttagskravet med fem procent av hela lönesumman. Dock behöver löneuttaget inte överstiga 15 ibb. Det betyder att ensamföretagaren, oavsett hur hög eller låg företagarlön företaget bär, får möjlighet att utnyttja lönesummeregeln på sin egen lön i vart fall för utnyttjande vid en framtida försäljning, för någon utdelning torde denne företagare inte ha möjlighet att ta ut. Vid mer än två eller fler anställda utöver ägaren, som medför ett löneuttagskrav på ca 7 ibb, innebär metoden samma lönekrav som Arbetsgruppsens förslag.

En sådan konstruktion skulle innebära en mjukare infasning i systemet för de minsta företagen och undanröja risken för att en ensamföretagare skulle kunna förlora på reformen. Någon risk att regeln skulle utnyttjas för inkomstomvandling torde knappast finnas då lindringen i kravet på eget löneuttag endast gäller vid mycket låga totala lönekostnader och då också ger mycket lågt utfall i form av möjlighet till kapitalinkomstbeskattning. I vad mån den skulle vara genomförbar beror också på hur stort skattebortfall den skulle förorsaka och hur man bedömer en sådan regels komplexitet.

4 Schablonbelopp för små företag

För att underlätta för de minsta företagen införs ett årligt schablonbelopp på 30.000 kr som alltid får åtnjuta kapitalinkomstbeskattning i stället för det på en verklig beräkning av kapital- och löneunderlag framräknade gränsbeloppet. Schablonbeloppet behandlas som ett vanligt gränsbelopp i så måtto att det kan användas för omedelbar utdelning eller sparas och då ingå i det sparade gränsbeloppet, på vilket uppräkningsränta beräknas och som kan användas vid senare utdelning eller andelsförsäljning. Huvudskälet för dess införande har varit att de många mycket små företagen skall slippa hela beräkningsförfarandet för fastställande av årets gränsbelopp. Et annat viktigt skäl för dess införande har varit att något minska effekten av det skärpta kravet på eget löneuttag för att kunna utnyttja lönesummeregeln. Genom schablonbeloppet som måste vara av en någorlunda höjd för att ge avsedd effekt minskas tröskeeffekten av löneuttagskravet. Det finns skäl att räkna med att i vart fall ca 50.000 företag kan få nytta av schablonregeln.

Vissa inofficiella beräkningar, dock på ett något mer osäkert material, beträffande företagarnas möjligheter att utnyttja lönesummeregeln har gjorts. Av dagens nära 140.000 företagare, som berörs av 3:12-reglerna och uppstår lön från företaget, kan idag endast 23.000 utnyttja den gällande lönesummeregeln, huvudsakligen på grund av att egen lön plus 10 pbb (ca 400.000) av lönesumman inte får ingå i löneunderlaget. Genom vårt huvudförslag utökas den skaran med ytterligare 50.000 företagare genom att egen lön och företagets hela lönesumma får utnyttjas som underlag. Av de 23.000 som idag kan utnyttja systemet tar visserligen nära 13.000 ut för låg lön för att kvalificera sig enligt vårt förslag. Men ca 80 procent av dem har vinster i företaget som möjliggör den lönehöjning som behövs för att kunna utnyttja lönesummeregeln, vilket skulle löna sig. Det innebär att antalet företag som kommer att kunna dra nytta av lönesummeregeln mer än fördubblas, trots höjningen av kravet på eget löneuttag.

5 Slopande av lättnadsbeloppet och sänkning av kapitalinkomstskatten till 20 procent

Under 1980- och 1990-talen avskaffade en stor del av Europas länder dubbelbeskattningen av bolagsinkomster genom införandet av skatteavräkning på aktieägarsidan för bolagsskattekostnaden. Under intryck av den internationella utvecklingen infördes 1997 lättnadsregeln, som i sin nuvarande utformning innebär att en utdelning på aktier i onoterade bolag motsvarande 70 procent av statslåneräntan, vilket idag innebär att en utdelning på 3,4 procent av det sammanlagda kapital- och löneunderlaget är skattefritt. Syftet med lagstiftningen var att underlätta kapitalförsörjningen för mindre företag, i vilka den begärda riskpremien för investerare brukar vara högre bl.a. på grund av investeringens låga likviditet. Införandet av lättnadsregeln kan ses inte bara som en lättnad för att underlätta kapitalförsörjningen för mindre företag utan lika mycket som ett första svenskt steg mot införandet av ett avräkningssystem vid utdelningsbeskattningen och en lindring av bolagsinkomsternas dubbelbeskattning.

Sedan lagstiftningens införande har den internationella trenden vänt. Som en följd av EG-domstolens (implicita) ställningstaganden i flera avgöranden att de existerande avräkningssystemen strider mot EU-fördragets regler om kapitalets fria rörlighet, om de inte utökas till att också omfatta utdelning från bolag i andra EU-länder, har ingen medlemsstat valt vägen att utöka avräkningssystemets räckvidd. I stället har så gott som samtliga medlemsstater som tidigare infört ett avräkningssystem avskaffat det och återinfört full eller partiell dubbelbeskattning, i allmänhet genom att beskatta utdelningsinkomster både från inhemska och utländska bolag lindrigare än andra kapitalinkomster. En vanlig medelväg har varit att enbart beskatta hälften eller 2/3 av utdelningen på såväl inhemska som utländska aktier.

Mot bakgrund av denna utveckling varigenom lättnadsregeln inte längre står i samklang med den internationella utvecklingen och med hänsyn till att lättnadssystemet knappast synes ha haft någon effekt på de mindre företagens riskkapitalförsörjning, har Arbetsgruppen föreslagit dess slopande. För utdelning och aktievinster på kvalificerade 3:12-aktier föreslås emellertid att lättnadsbeloppet ersätts med en nedsättning av kapitalinkomstbeskattningen till 2/3 dvs. till 20 procent för utdelning och aktievinster inom ramen för gränsbeloppet. Detta förslag följer principerna för den allmänna europeiska skatteutvecklingen.

Denna skattenedsättning är egentligen förmånligare än lättnadsregelns begränsade skattefrihet. Lättnadsbeloppet ger nämligen vid fullt utnyttjande av gällande regler för maximal skattefri och kapitalinkomstbeskattad utdelning inom 3:12-systemet en genomsnittlig skattebelastning på 21,5 procent av möjligt utdelningsbelopp mot 20 procent på ett betydligt större belopp tillgängligt för utdelning enligt Arbetsgruppens förslag. Det hindrar inte att många företagare verkar vara kritiska mot denna förbättring eftersom möjligheten till full skattefrihet för ett mindre belopp försvinner. För många har själva skattefriheten i sig en så stark dragningskraft att den föredras framför en större, mer omfattande och därmed förmånligare partiell nedsättning av skattebelastningen. Fenomenet kan kallas "gratis-glassyndromet". Dess innebörd är följande. Om en livsmedelsaffär erbjuder sina kunder att få antingen en gratis glass vid kassan eller fem procent rabatt på hela köpesumman finns det alltid en grupp kunder som kommer att välja det oförmånligare alternativet – gratisglassen – på grund av tjusningen i att den är gratis. Detsamma gäller skattefria inkomster, men där kommer valmöjligheten inte att finnas.

För utdelning på icke-kvalificerade aktier i onoterade företag slopas enligt Arbetsgruppens huvudförslag lättnadsregeln utan någon direkt kompensation. Det första skälet för slopandet är att med den ökning av löneunderlaget som den utbyggda lönesummeregeln medför skulle underlaget för beräkning av det skattefria utdelningsbeloppet, som ju inte kan ses som ett mått på lönsamheten, bli orimligt stort. Att införa helt separata beräkningsgrunder för lättnadsbeloppet skulle strida mot våra förenklingssträvanden. Ett materiellt skäl är vidare att den berörda gruppen aktieägare enligt vår bedömning torde bli indirekt kompenserad genom den allmänna förbättring av kapitalförsörjningen och kapitalmarknadens funktion som förslaget att avskaffa förmögenhetsskatten medför. Vi har haft som en av våra viktigaste utgångspunkter att jämna ut spelplanen mellan olika företagstypers ägarskattebelastning. Därvid har två grupper – ägare av A-listenoterade aktier och ägare av fåmansföretag med hög lönsamhet – framstått som klart högre beskattade än andra ägargrupper. Lägst beskattade är ägare till icke-kvalificerade aktier i onoterade företag. Denna ojämnheter i beskattningen minskas betydligt genom Arbetsgruppens sammantagna förslag.

I vårt begränsade alternativförslag, där förmögenhetsskatten inte ändras bortfaller ett viktigt skäl för ett rent borttagande av lättnadsregeln beträffande icke-kvalificerade onoterade aktier. Det blir då naturligt att använda samma teknik som beträffande kvalificerade aktier till 20 procent.

Medan sänkningen av skatteuttaget där endast gäller inom ramen för gränslöppet, omfattar sänkningen här all utdelning och kapitalvinst på icke-kvalificerade aktier. Den större bas detta medför gör att utrymmet för sänkningen i procentenheter blir i motsvarande mån mindre om förändringen skall vara statsfinansiellt neutral. Vi har beräknat att utrymmet räcker för en sänkning av skatteuttaget till 25 procent i dessa fall.

6 Kapitalvinstbeskattningen

Att finna en i alla avseenden tillfredsställande lösning på kapitalvinstbeskattningen inom ramen för 3:12-systemet är förenat med stora problem och kanske till och med ogörligt. Å ena sidan kan sägas att utdelning och kapitalvinst bör behandlas helt lika och att man inte skall komma i en bättre situation genom att ta ut avkastningen som vinst i stället för som utdelning. Vinster utöver spar

gränsbelopp skall då arbetsinkomstbeskattas i sin helhet på samma sätt som sker av överutdelning. Å andra sidan kan försäljningsvinsten till en del utgöras av verkliga kapitalvinster som inte har med företagarens arbetsinsats att göra och som därför bör falla utanför 3:12-beskattningen. Det kan vara fråga om en vinst beroende på värdestegring av en av företaget ägd fastighet – framtagen genom att bolaget försålt fastigheten eller implicit medan företaget fortfarande äger fastigheten. Också äkta goodwillvärden förekommer, som enbart framkommer som en försäljningsvinst vid försäljning av företaget men som aldrig syns i företagets redovisning. För det tredje kan det hävdas att värdet av fonderade vinstmedel i ett bolag inte motsvarar deras nominella värde – en latent utdelningsskatteskuld åvilar vinstmedlen – och att de inte har samma värde för en privatperson som för ett bolag som köpare. Lagstiftningen har hittills försökt finna olika lämpliga kompromisser mellan dessa olika synsätt.

Den nuvarande 50/50-procentsregeln för vinster upp till 200 pbb, innebär ett skatteuttag på i genomsnitt 43 procent på kapitalvinster, i den utsträckning vinsten överstiger sparad utdelning upp till ca 8 miljoner kr. Däröver utgår vanlig kapitalvinstskatt på 30 procent.

Redan 3:12-utredningen förslög 2002 50/50-regelns avskaffande bland annat på grund av den alltmer spridda användning av interna aktieöverlåtelser i syfte att uppnå halv tjänsteinkomstbeskattning av sparade arbetsinkomster, som blivit allt vanligare.

Användningen av den typ av internöverlåtelser som 3:12-utredningen pekar på har enligt Skatteverkets erfarenheter därefter ytterligare accelererat och används systematiskt av vissa företagsgrupper för att ofta årligen genom en sådan överlåtelse sänka ägarens marginalsatt från 57 till 43 procent.

Genom den kraftiga utökning av utrymmet för kapitalinkomstbeskattade utdelningar och aktievinster, dessutom till en lägre skattesats, 20 procent, som Arbetsgruppen föreslagit, har vi ansett att det finns än starkare skäl att behandla överutdelning och kapitalvinster utöver lättnadsbeloppet lika. Också vi har därför föreslagit att 50/50-regeln slopas. Men även vi har stannat för att behålla 100 basbeloppsregeln.

Trots den formella skärpningen av aktievinstbeskattningen av vinster över gränsbeloppet medför det utökade utrymme för kapitalinkomstbeskattad utdelning, som den generösare lönesummeregeln och sänkningen av skattesatsen ger, att den sammantagna effekten i de allra flesta fall blir en lägre total beskattning av aktievinsterna. Beräkningar utifrån data i FRIDA visar också att merparten av de ca 6.000 försäljningar om året på vilka 50/50-regeln tillämpats skulle belastats med en lägre sammanlagd skatt på vinsten med de nya föreslagna reglerna. Med full arbetsinkomstbeskattning inom ramen av 100 basbelopp försvinner skattefördelen med internöverlåtelser i skatteminskande syfte i de allra flesta fall.

Ett exempel kan illustrera hur effekten av de föreslagna kapitalvinstreglerna i allmänhet torde vara betydligt fördelaktigare än dagens regler – trots den fulla tjänstebeskattningen inom 100 basbeloppsramen.

Antag att den del av försäljningsvinsten som ligger ovanför sparad utdelning och blir beskattad med 43 procent är 100. Om den höjning av det kapitalinkomstbeskattade gränsbeloppet, som vårt förslag medför, försiktigt beräknat stiger till 300 inträder en skattesärskärpning, dvs. en genomsnittlig skatt över 43 procent, på den del av vinsten som överstiger den gällande gränsen för sparad utdelning inte förrän vinsten överstiger 800, dvs. är åtta gånger så stor. Därunder är skattebelastningen lägre än i dagens system. Då har vi ändå inte räknat med skattesänkningen

från 30 till 20 procent på den del av vinsten, som ligger inom ramen för dagens sparade utdelning. Den kritik som från flera håll redan riktats mot vårt förslag i denna del har uppenbarligen inte förmått beakta förslagens totala effekt på kapitalvinstbeskattningsnivån utan endast koncentrerat sig på den marginalskatte-skärpning som förslaget innebär på en nivå normalt långt över dagens vinstnivåer.

För försäljningar av större företag med vinster där 100 basbeloppsregeln utnyttjas fullt ut betyder borttagandet av 50/50-regeln ingenting. För vinster på 200 basbelopp eller högre utgår för närvarande under alla omständigheter full arbetsinkomstbeskattning av 100 basbelopp av vinsten. För vinster ovanför 100 basbeloppsregelns tillämpningsområde föreslår arbetsgruppen att vanlig kapitalvinstbeskattning på 30 procent skall tillämpas. Denna avvikelse från likabehandlingen med överutdelning motiveras av billighetsskäl med tanke på att verkliga kapitalvinster torde vara vanligare vid stora vinster.

7 Förmögenhetsskattens avskaffande

Vid sidan av lättnadsreglerna är förmögenhetsskatten den skatt som mest bidrar till olikformigheten i kapitalförsörjningen till olika slag av aktiebolag. Trots skattens fiskala betydelse och att den förbättrar den vertikala rättvisan – fördelningen mellan individer som lever under olika ekonomiska förhållanden – i samhället föreslår vi av flera skäl dess avskaffande. Skattens olikformighet gör att dess utjämnande funktion är mindre än vid en mer likformig skatt och dess effekter på den horisontella rättvisan – som gäller behandlingen av individer som lever under samma ekonomiska förhållanden – är starkt negativ. Vi anser att de samhällsekonomiska snedvridningar och de negativa effekterna på den horisontella rättvisan och därmed på skattens legitimitet är så allvarliga att de dominerar över de negativa effekterna på den vertikala rättvisan om skatten avskaffas.

I fördelningsspolitiskt avseende skall ett avskaffande av förmögenhetsskatten också ses i relation till vårt förslag om att avskaffa lättnadsreglerna som till betydande del torde beröra personer med stora förmögenheter.

Den olikformiga förmögenhetsskatten ger upphov till olika slag av effektivitetsförluster genom att förmögenheter kanaliseras till skattebefriade områden. Till detta kommer skatteplaneringstransaktioner av mer kortsiktigt slag. Utrymmet härför har från år 2005 ökat väsentligt genom avskaffandet av arvs- och gåvobeskattningen och införandet av möjligheten till förmögenhetsskattefria kapitalförsäkringar. De förändringar som skett i arvs- och förmögenhetsbeskattningen de senaste åren har i motsats till vad som angetts från politiskt håll försämrat förmögenhetsskattens funktion.

I ett internationellt perspektiv ger förmögenhetsskatten starka incitament till placeringar i utlandet och i Sverige bosatta personers förmögenheter i utlandet är betydande. Till detta kommer förmögenheter hos personer som flyttat ut från landet. Dessa belopp är förmodligen betydligt större än de illegalt undanhållna ca 400 miljarder kronor. Det senare gäller bl.a. utflyttade företagare som sålt sina företag och som gärna skulle vilja investera i lovande mindre företag, men som av anknyningsreglerna i praktiken förhindras att investera i Sverige utan att bli fullt förmögenhetsbeskattade. På senare år har också kombinationen av 3:12-regler och förmögenhetsskatt bidragit till ett nytt slag av utflyttning. Innovationsverksamhet placeras allt oftare i utländska bolag eller i svenska dotterbolag till utländska moderbolag. Härigenom möjliggörs utflyttning utan att drabbas av vare sig 3:12-reglerna eller framtida förmögenhetsskatt efter utflyttning.

Den internationella utvecklingen med avskaffade förmögenhetsskatter ökar de ekonomiska nackdelarna med att behålla den svenska förmögenhetsskatten. Till detta kommer att det av kontrollskäl blir allt svårare att upprätthålla beskattningen. Som färskt exempel på den internationella trenden kan nämnas att förmögenhetsskatten i Finland är avskaffad sedan den 1 januari 2005 och att den isländska regeringen aviserat ett avskaffande av skatten.

Ett avskaffande av förmögenhetsskatten skulle minska skattefusk och skatteflykt samt eliminera skattens effektivitetshämmande snedvridningar för kapitalallokeringen. Härigenom skulle också tillväxtpotentialerna öka.

Det är också viktigt att framhålla att avskaffandet av förmögenhetsskatten i vårt samlade förslag helt finansieras inom företags- och företagsägarsektorn.

8 Avskaffad nedsättning av socialavgifterna

Den generella nedsättningen av socialavgifterna i syfte att stimulera arbetskraftsefterfrågan – efter den senaste förändringen med 5 procent av lönesumman upp till 741.600 kronor – är ett regelverk med en mycket låg verkningsgrad då nedsättningen till betydande del tillfaller företag med höga lönesummor utan att därför arbetskraftsefterfrågan påverkas positivt. Denna ineffektivitet har tidigare kritiserats av Riksdagens revisorer som också påtalade att det handlar om en s.k. skatteutgift som inte prövas på samma sätt som vanliga utgifter. Den s.k. dödviktskostnaden, dvs. kostnaden för den del av nedsättningen som tillfaller företag med lönesumma överstigande det maximala underlaget för nedsättning, kan uppskattas till inte mindre än 2,2 miljarder kronor. Vi föreslår därför att denna nedsättning avskaffas.

Vårt förslag skall ses i relation till förslaget om en reformerad löneunderlagsregel som innebär att utrymmet för kapitalbeskattad inkomst ökar väsentligt för företagare med hög intjäningsförmåga och med ett fåtal anställda. Det är varken ur offentligfinansiell eller preventionssynvinkel möjligt att införa denna löneunderlagsregel, som minst lika effektivt som nedsättningen av socialavgifterna men till betydligt lägre kostnad stimulerar arbetskraftsefterfrågan, om avgiftsnedsättningen skulle behållas. De allra flesta fåmansföretagare får genom utvidgningen av lönesummeregeln en större skattenedsättning än vad som motsvarar värdet av den borttagna avgiftsnedsättningen.

Vårt förslag om att avskaffa den generella nedsättningen berör även enskilda näringsidkare som inte påverkas av våra övriga förslag. I våra offentligfinansiella kalkyler har vi dock förutsatt att skattehöjningen för enskilda näringsidkare balanseras av någon annan lättnad.

9 Tekniska justeringar för större likformighet

I två avseenden har Arbetsgruppen föreslagit tekniska förändringar för att få en mer likformig behandling av likartade situationer. För närvarande faller endast optioner utställda av företaget under 3:12-reglerna medan optioner utställda exempelvis av ägaren till företaget faller utanför. Enligt Arbetsgruppens mening bör optioner och andra derivat omfattas oavsett vem som är utställare. Vidare bör vinstandelsbevis och konvertibla skuldebrev omfattas av 3:12-reglerna även om de utgetts i främmande valuta.

Vidare har Arbetsgruppen genom en redaktionell förändring i 57 kap 4 § klargjort att det inte skall vara möjligt att kringgå 3:12-reglerna genom att flytta verksamhet mellan företag.

10 Uniforma övergångs- och inträdesregler

Lagstiftningen är avsedd att träda i kraft från 2006. Några generella övergångsregler behövs inte. På ett område har Arbetsgruppen dock ansett en övergångsregel önskvärd för att undvika skatteskärpningar i begynnelseperioden av den nya lagstiftningens giltighet. Ett av skälen till att 50/50-regeln slopas vid aktievinstbeskattningen är att den nya betydligt förmånligare lönesummeregeln kombinerat med den lägre skattesatsen på 20 procent normalt mer än väl kompenserar för den marginalskatteskärpning som inträffar för vinster ovanför gränsbeloppet. Emellertid får denna lättnad inte fullt genomslag förrän det nya systemet varit i kraft en tid, så att företagaren hunnit bygga upp det större gränsbelopp, som reglerna ger. Därför har Arbetsgruppen föreslagit att företagaren enligt ett förenklat förfarande får beräkna vinsten som om de nya reglerna varit i kraft i minst fem år.

Aktierna i ett fåmansföretag kan i en innehavares hand övergå från att ha varit icke-kvalificerade till att bli kvalificerade. Ett annat fall är när 3:12-reglernas tillämpning på grund av utomstående reglerna har "ajournerats" under en tid. Dessa fall har i dag en ofullständig lagreglering och en otillfredsställande behandling. För att i dessa fall när 3:12-reglerna blir tillämpliga få en rättvisare behandling framför allt genom att ge möjlighet till framräknande av lika höga gränsbelopp som om aktierna varit kvalificerade föreslås en inträdesregel med innebörd av en förenklad – men ändå komplicerad – retroaktiv tillbakaräkning som om 3:12-reglerna varit tillämpliga fullt ut under hela innehavstiden dock högst i fem år.

11 Vilka förenklingar har uppnåtts?

Även om det var en av Arbetsgruppens målsättningar att åstadkomma så stora förenklingar som möjligt måste erkännas att vi inte kommit särskilt långt härvidlag. Dock innebär införandet av möjligheten till ett schablonbelopp på ca 30.000 kr att många små företag, kanske så många som 50.000, inte behöver belastas med beräkningarna av kapitalunderlag och löneunderlag, vilket medför en betydande förenkling för dessa företag.

Vid beräkningen av löneunderlaget innebär inkluderingen av egen lön och borttagandet av 10 basbeloppsspärren förenklingar. Att endast kontantlön får ingå i löneunderlaget motiveras av att löneunderlagets storlek inte skall behöva vara beroende av värderingen av olika typer av förmåner till ägaren eller till övriga anställda – en fråga som ofta är föremål för tvist med skattemyndigheten och som kan ta lång tid att lösa. Ytterligare en stor administrativ förenkling är att de nya reglernas utformning ger möjlighet att förtrycka samtliga uppgifter på blankett K 10 för bestämmande av kapitalunderlag, löneunderlag och tillgängligt utdelningsbart gränsbelopp. Det enda belopp som företagaren själv måste ta ställning till och fylla i gäller årets utdelning. Genom slopandet av lätttnadsbeloppet kan också den förvirrande och komplicerade korsberäkningen av utdelningsbart belopp och lätttnadsbelopp, som företagarna tvingas till på nuvarande K 10-blanketten, slopas. Härigenom uppnås också en administrativ förenkling. Några förenklingar har således ändå uppnåtts.

12 Det begränsade alternativförslaget

Arbetsgruppen huvudförslag med bland annat avskaffande av förmögenhetsskatten kan måhända uppfattas som liggande utanför vårt uppdrag. För den händelse detta skulle vara fallet har vi ansett oss förpliktade att också lägga fram ett begrän-

sat alternativförslag utan dessa inslag men med bibehållande av så mycket som möjligt av huvudförslagets innehåll. Denna restriktion har också inneburit att det statsfinansiella utrymmet för 3:12-reformer minskat, varför vi på några punkter varit tvungna att försämra vårt huvudförslag också inom dess kärnområde.

Valet av dessa punkter har träffats med utgångspunkt från att alternativförslaget skall kunna utgöra ett lämpligt utformat första steg mot ett senare genomförande av hela vårt huvudförslag.

I huvudförslaget ingår slopandet av nedsättningen av arbetsgivaravgifterna med fem procent dock högst 37.080 kr på bolagsnivå. Om man räknar fram värdet härav till aktieägarnivå blir resultatet efter bolags- och ägarskatt ca 18.000 kr. Det motsvarar ungefär skatteeffekten av det utdelningsutrymme som 10 ibb ger jämfört med full lönebeskattning inklusive arbetsgivaravgifter. Om företagen får behålla nedsättningen av socialavgifterna medför det mycket nära samma förmån som huvudförslagets förbättring av löneunderlaget med 10 ibb. Det blir då naturligt att byta ut denna förbättring mot behållandet av nedsättningen av socialavgifterna. Därmed framstår det också som naturligt att i reformens steg 2 då hela vårt huvudförslag genomförs, förhoppningsvis om något år, slopa nedsättningen och samtidigt slopa undantaget av 10 ibb från löneunderlaget. Därmed skulle för många företagare huvudförslaget och alternativförslaget vara likvärdiga i detta avseende. I de fall där alternativförslaget innebär att något löneunderlag över huvud taget inte kan utnyttjas kan dock detta tillsammans med slopandet av 50/50-regeln vid aktievinstbeskattningen innebära en försämring.

Den andra försämring som Arbetsgruppen tvingats till för att hålla sig inom den angivna finansieringsramen är att sänka den andel av lönesumman som får avräknas till gränsbeloppet från 25 till 20 procent. Att i stället minska avsättningen i det övre skiktet ger inte tillräckligt med kostnadsbesparing.

I och med att förmögenhetsskatten inte avskaffas i alternativförslaget blir det inte möjligt att helt avskaffa lättnadsregeln för onoterade icke-kvalificerade aktier. Dock har Arbetsgruppen förändrat tekniken i enlighet med vad som föreslås för kvalificerade aktier, där skattesatsen sänkts till 20 procent för utdelning och vinster inom gränsbeloppet. Eftersom basen för gränsbeloppet utökats så väsentligt blir den oanvändbar som bas för beräkning av lättnadsbelopp för icke-kvalificerade aktier. Därför måste om man inte skall skapa särskilda basregler för denna kategori aktier av förenklings skull nedsättningen av skattesatsen gälla all utdelning och all aktievinst på icke-kvalificerade aktier i onoterade företag. Genom denna basbreddning skulle den statsfinansiella kostnaden för att sänka skattesatsen till 20 procent bli för stor. Därför har skattesatssänkningen fått begränsas till 25 procent. Vid ett framtida införande av hela huvudförslaget är denna skattesatsnedsättning avsedd att slopas.

13 Avslutande synpunkter

Remissen har av regeringen inskränkts till att omfatta endast det begränsade alternativförslaget. Vi utredare har emellertid i vårt arbete koncentrerat oss på att få rätt balans i vårt huvudförslag, vilket som helhet betraktat innebär betydande förbättringar och i praktiken, om än inte formellt, en inskränkning av tillämpningen av normalavkastningsprincipen till situationer där preventionsskäl nödvändiggjort dess tillämpning. Vårt alternativförslag har utformats i första hand för att kunna utgöra ett första steg mot ett införande av hela vårt huvudförslag och för att kunna underlätta tagandet av det andra steget. Det har alltså utformats

med syfte att vara en tillfällig övergångsreglering och bör ses mot den bakgrunden.

När det gäller en lagstiftning av 3:12-lagstiftningens natur uppstår en rad olika värderings- och gränsdragningsfrågor. I sådana frågor blir det med nödvändighet ofta fråga om kompromisser. Det kan alltid diskuteras om man i alla dessa avseenden har hamnat rätt eller ej. Ibland har gränsdragningen statsfinansiella skäl, ibland principiella. Oftast påverkas ställningstagandena av andra inslag i förslaget. Därvid har helhetsperspektivet i de flesta fall varit avgörande. Även om enskilda förslag som exempelvis slopandet av 50/50-regeln kan uppfattas som en skatteskärpning blir resultatet av helheten i de allra flesta praktiska fall en lägre total skatt på försäljningar beroende på de betydligt större gränsbelopp som den föreslagna lönesummeregeln utformning ger kombinerat med skattesatssänkningen till 20 procent.

På samma sätt måste man se de högre krav på eget löneuttag som föreslås i samband med att lönesummeregeln ger betydligt större förmåner än tidigare. Det ställer större krav på eget löneuttag för att få del av dessa större förmåner. Det är alltså viktigt att se förslagens helhetseffekter. Men vi måste också erkänna att vi inte lyckats finna lösningar på alla problem. För exempelvis företag med flera ägare som inte ingår i samma närstående krets har vi inte lyckats finna en bra och praktikabel sår lösning. Vi får se om någon annan kan göra det. Uppfinnarnas speciella situation låter sig inte regleras inom ramen för 3:12-reglerna utan måste ske på annat sätt. Det finns också andra punkter där det varit svårt att finna lämpliga och hanterbara lösningar.

Efter att ha tagit del av den kritik som väckts mot våra förslag har jag trots det ovan sagda slagits av den brist på helhetssyn som präglat diskussionen. Huvudförslaget innebär nettolättnader för fåmansföretagen på mer än en miljard kronor. Dessutom har den omfördelning vi gjort genom minskning av uppräkningsräntan möjliggjort stora förbättringar på andra viktigare punkter. Exempelvis hade det varit finansiellt omöjligt att låta eget löneuttag ingå i löneunderlaget utan denna omfördelning av resurser. Remissutfallet varierar från skarp kritik från företagarehåll för att vårt förslag är otillräckligt och inte tillräckligt generöst till att det i sin helhet avstyrks av LO för att det är alltför generöst och skulle gynna fåmansföretagarna alltför mycket. Beröm finns det inte mycket av. Kanske spridningen ändå indikerar att vi hamnat någorlunda rätt. Vi får nu se hur resultatet blir i regeringens proposition och genom riksdagens beslut. Slutresultatet är avhängigt av om det efter någon tid blir ett andra steg utöver det begränsade alternativförslaget. Om inte, får det ses som att vi misslyckats. Då har vi inte uppnått den förbättrade och mer tillväxtbefrämjande beskattning och det jämnare spelfält för olika företagstyper som vi strävat efter i vårt arbete under mottot effektivitet, prevention, legitimitet.

Sven-Olof Lodin är f.d. professor i finansrätt och tidigare Näringslivets skattesakkunnige och har varit ledamot av Arbetsgruppen för reformering av fåmansföretagsbeskattningen.